

Brazílie

Sao Paulo

União Cultural Tcheco Brasileira (Česko-brazilská kulturní unie) v **Sao Paulu** byla založena v roce 1895 a patří mezi nejstarší krajanské spolky na světě.

Její historie prošla složitým vývojem. Rok 1895 znamenal první vlnu československých imigrantů, kteří se sdružovali v soukromém domě a založili **Podporující a vzdělávací spolek Slávie**. V roce 1918 se spolek **Slávie** stal na určitou dobu oficiálním zastupitelským úřadem Československé republiky v Brazílii.

Druhá vlna imigrace se odehrála před 2. světovou válkou a po ní. V této době došlo v Sao Paulu k určitému generačnímu rozporu mezi imigranty první a druhé vlny. Nakonec mladší imigranti převzali vedení spolku a zakoupili dohromady velmi prostý dřevěný dům, který se neustále vylepšoval díky finanční prosperitě nově příchozích imigrantů.

Období od 50. do 70. let je možno nazvat zlatou érou československého spolku **Slávia**. V této době vznikl v Sao Paulu i spolek **Sokol**. Po roce 1968 přišla do Brazílie třetí imigrační vlna. Potom ovšem s nastupující vojenskou diktaturou v Brazílii došlo k velké stagnaci spolku zapříčiněné ekonomickou krizí.

Sametová revoluce znamenala změnu sídla, ale také nový pozitivní náboj spolku s přicházející demokracií. Ovšem často je slyšet, že po Sametové revoluci jako by se vytratila soudržnost členů. Celých těch 40 let je spojovalo nepřátelství ke komunismu, ale dnes již tohoto společného nepřitele nemají, souvislosti se změnily.

V současné době Unie prochází nelehkým obdobím, ve kterém hledá smysl existence a „něco“, co by členy a přátele Unie spojovalo. Samotní krajané si tuto jistou vývojovou krizi uvědomují. A tak se hledá nový náboj, nové myšlenky, nové aktivity – a to není jednoduché. Také počet členů Unie není již tak velký jako v letech před rokem 1989, s čímž souvisí i nelehká finanční situace Unie. Z důvodu nedostatku členů a finančních prostředků byla Unie dokonce nucena prodat svůj velký dům se zahradou a bazénem, který však vyžadoval stále více oprav a reforem. Ne všichni členové se s prodejem domu smířili, což vedlo k dalšímu úbytku členů. Od roku 2012 Unie sídlí v pronajatém domě nedaleko letiště Congonhas.

V celém tomto procesu vývoje je velmi důležitý fakt, že se na Unii díky spolupráci s MZV, MŠMT a DZS konají kurzy českého jazyka. To je podle ohlasů krajanů důležitá aktivita Unie, která v této nelehké době jistým způsobem utužuje český krajanský spolek. Krajané to velmi vítají a jsou nadšeni možností učit se češtinu a zdokonalovat se v ní.

Kurzy českého jazyka se konají v Sao Paulu od roku 2006, kdy zde působila učitelka Markéta Pilátová, v roce 2007 Marek Belza, v letech 2008 až 2010 Petra Mocová a od roku 2011 do současnosti Klára Bachurková. V krajanské komunitě se množství přihlášených studentů pohybuje kolem 80 (na začátku školního roku). Diplom je udělen asi 45 studentům na konci roku. Jedná se zejména o dospělé posluchače.

Batayporã (stát Rio Grande do Sul)

Název brazilského města **Batayporã** pochází z indiánského označení *y porã* (y = voda, porã = dobrá), připojeného k příjmení dr. Jana Antonína Bati, jenž položil základy nového města ve státě Mato Grosso do Sul. Jan Antonín Baťa založil po celém světě více než osmdesát měst a Batayporã je jedním z průmyslově-zemědělských měst, jejichž síť v Brazílii měla být mnohem hustší. Baťa o plánu jednal s americkým prezidentem Kennedym, ale předčasná smrt obou tyto plány zhatila. Počátky města jako takového spadají do roku 1953, kdy ho dr. Jan Antonín Baťa společně s V. Kubíkem, N. Verlangierim a J. Trachtou oficiálně založili. Ve městě pracovali také A. Hanousek, A. Zpěvák, F. Dobeš, Z. Pracuch, dr. Navrátil a další. Někteří Češi přišli do Brazílie s Baťou, jiní z Československa emigrovali po roce 1948.

V současné době žijí v Bataypoře tři rodiny, které mají český původ – Trachtovi, Dobesovi a Zpevakovi. V sousedním městě Nova Andradina žije vnučka dr. Jana Antonína Bati, Dolores Baťová a další Češka jménem Růžena Prado.

Výuka českého jazyka v Bataypoře začala v roce 2005, kdy sem přijela první učitelka českého jazyka vyslaná MŠMT prostřednictvím DZS. Od té doby se v této pozici vystřídaly tři učitelky (Markéta Pilátová, Anežka Veselá Santos a Martina Čermáková). Výuka probíhá v městečku Batayporã v nově vybudované výukové místnosti v *Centro de Memoria Jindřich Trachta* a v městečku Nova Andradina (vzdáleném asi 10 km od Batayporã) v soukromé jazykové škole Cambridge School. Výuku v roce 2013 navštěvovalo 33 žáků, z toho 7 dětí, šest středoškoláků a 20 dospělých. Výuka probíhala pravidelně i na dvou rodinných farmách – na farmě pana Jindřicha Trachty, vzdálené asi 3 km od městečka Batayporã, a na farmě *Recanto* rodiny Baťů. Od roku 2014 probíhá výuka také na dvou státních základních školách. Na ZŠ škole Jana Antonína Bati a na ZŠ Anízio Teixeira. Výuky se žáci ve věku od 6 do 14 let účastní v dopoledním či odpoledním vyučovacím cyklu pod vedením učitelky Markéty Pilátové. Této výuky a kulturních akcí s ní spojených se pravidelně účastní na dvě stovky malých studentů.

Krajanská komunita v Bataypoře je velmi aktivní. *Muzeum Centro de Memoria Jindřich Trachta* (CMJT), které je umístěno v bývalém sídle kolonizační společnosti v jednom z nejstarších domů ve městě z roku 1957 (úspěšně proběhla jeho rekonstrukce z grantu Ministerstva zahraničních věcí ČR), vystavuje exponáty spojené s českou kolonizací regionu. Aktivně spolupracuje s místní univerzitou nejen při psaní závěrečných prací (téma české kolonizace), ale i na přípravě *Týdnu česko-brazilské kultury*, který

poskytuje širokou kulturní nabídku. Od roku 2017 fungují v CMJT také nové prostory na výuku českého jazyka pro dětské skupiny a skupinu dospělých studentů. V zahradě CMJT byla také v roce 2017 slavnostně otevřena kaple pojmenovaná po Pražském Jezulátku, jehož repliku věnovanou Batayporã přivezl do Brazílie pražský arcibiskup Dominik Duka. Ve městě dále funguje taneční spolek *Klenot*, který výrazně omladil a začal se aktivněji prezentovat. CMJT spolupracuje s agenturou INEX. Do města již mnohokrát přijeli čeští dobrovolníci, kteří postavili dětské hřiště a začali pracovat na stavbě budovy pro výuku českého jazyka a také pomáhali uspořádat archivní materiály. Učitel češtiny komunitě představuje českou kulturu (tradice, hudbu, filmy, gastronomii), připravuje přednášky pro veřejnost a spolupracuje s univerzitami v Mato Grosso do Sul.

Nova Petrópolis, Porto Alegre (stát Rio Grande do Sul)

Během týdne probíhá výuka českého jazyka ve městě **Nova Petrópolis**, kam emigrovali tzv. boêmios. Boêmios byli německy mluvící přistěhovalci, kteří přišli do Brazílie z českého pohraničí Rakouska-Uherska kolem roku 1870. Důvodem emigrace byla zejména jejich špatná ekonomická situace v monarchii, strach z odvodů do válek, období sucha a neúrody a také zanikající odbytíště ručních výrobků kvůli nastupující průmyslové výrobě. Přicházeli zejména z oblasti Jablonce nad Nisou, Frýdlantu, Liberce, Turnova, Nového Boru, Hejnice, Dětrichova, Chřibské atp.

Ve čtvrtek a v pátek výuka češtiny v hlavním městě státu Rio Grande do Sul v **Porto Alegre**, kam přicházeli čeští emigranti zejména po roce 1948 a 1968. V Porto Alegre výuka probíhá také na ZŠ General Daltro Filho, kde se od roku 2014 pod vedením Markéty Pilátové výuky pravidelně účastní kolem 60 žáků v dopoledním vyučovacím bloku. Zásadní předěl pak od roku 2015 představuje zavedení výuky českého jazyka na Universidade Federal do Rio Grande do Sul, s níž byla v roce 2015 navázána oficiální spolupráce prostřednictvím Generálního konzulátu a Honorárního konzulátu, v jehož moderních prostorách výuka probíhá jak pro krajanickou komunitu, tak pro studenty univerzity. Těchto kurzů se pravidelně účastní téměř stovka zájemců.

V Nova Petrópolis funguje asociace *Associação dos Descendentes de Imigrantes da Boêmia* (Asociace potomků přistěhovalců z Česka) a v Porto Alegre *Associação Cultural Tcheca-Brasileira* (Česko-brazilská kulturní asociace).

Výuka českého jazyka začala v roce 2006, kdy přijela první učitelka českého jazyka vyslaná MŠMT prostřednictvím DZS. Od té doby se v této pozici vystřídal tři učitelky (Anežka Veselá Santos, Martina Čermáková a Markéta Pilátová). Výuka v Nova Petrópolis probíhá formou zájmového kroužku v obecní knihovně, díky spolupráci s místní radnicí, jež knihovnu provozuje. Výuky se pravidelně účastní tři desítky zájemců z řad dospělých. Výuka také od roku 2014 probíhá v odpoledních hodinách formou zájmového kroužku na ZŠ Otty Hoffmanna a pravidelně se jí účastní tři desítky dětí.

Krajané v Nova Petrópolis navazují na tradice boêmios (pěvecké sbory, taneční soubory, hudební tělesa). Bylo uzavřeno partnerství mezi Nova Petrópolis a Jabloncem nad Nisou. Taneční a pěvecké soubory se navzájem navštěvují: v roce 2010 byl český soubor *Nisanka* v Brazílii, a brazilský soubor *Meninas Cantoras* v České republice). Krajané jezdí do České republiky (např. na výstavu *České stopy v Brazílii*, na setkání česko-německých spolků v Praze). Krajané také z grantu Ministerstva zahraničních věcí ČR natočili dokumentární film o boêmios a sbírají materiály na velkou publikaci o historii rodin boêmios.

V Porto Alegre probíhá tradičně v říjnu **Týden české kultury**, který se setkává se zájmem veřejnosti a proto byl také rozšířen o *Víkend české kultury* ve městě Dom Feliciano, odkud pocházel český polyglot V. Lorenz, jehož vnuk se stal v roce 2016 novým honorárním konzulem ČR.

Učitel češtiny komunitě představuje českou kulturu (tradice, hudbu, filmy, gastronomii), připravuje přednášky pro veřejnost, setkávání studentů češtiny a členů krajských organizací z Porto Alegre a Nova Petrópolis, setkání studentů češtiny a polštiny a přednášky o české kultuře na místních univerzitách.